

Střední škola obchodu a služeb, Teplice, příspěvková organizace

Program prevence šikany

Školní rok 2021/2022

Schválil dne 1. 9. 2021

.....
Ing. Mgr. Zdeněk Pešek, MBA
ředitel školy

Zpracováno na základě Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (č. j. MŠMT 21291/2010-28), dále jen MD MŠMT 2010. Navazuje na Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016), vydaný v r. 2016 (dále jen MP MŠMT 2016). Součástí jsou nejdůležitější informace z MP MSMT 2016, aktualizované o nová zjištění a studie.

Program proti šikanování je dodatkem Školního preventivního programu. Je vypracován v souladu s platným zněním Školního řádu.

1. Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Škola se zaměří na oblast komunikace, rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky ve třídách i mezi žáky a učiteli, a to bez ohledu na to, zda zde k projevům šikany již došlo či ne.

2. Odpovědnost za plnění programu

Na tvorbě i realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci, jeho koordinace je v kompetenci školního metodika prevence a výchovného poradce. Za plnění programu zodpovídá ředitel školy.

Škola má povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním se žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky. Pedagogický pracovník musí projevy šikanování neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

3. Teoretická část - Charakteristika šikanování

Šikana je forma násilí (agrese), která ve škole ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání. Při jejím výskytu dochází k narušení pocitu bezpečí žáků a/nebo pedagogů.

Šikanování je agresivní chování dítěte, žáka/žákyně, studenta/studentky (dále v textu pouze „žák“) vůči jinému žákovi, případně skupině žáků. Jedná se o opakované (nikoliv nutně) chování, které je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně a/nebo sociálně. Šikana je charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese (MŠMT, 2016).

Podoby šikany (MŠMT, 2016):

- **Přímá šikana** může mít podobu **fyzickou** (např. bití, plivání, tahání za vlasy, nevhodné doteky apod.) **nebo nefyzickou**, tj. **verbální** (např. vulgární nadávky, sexuálně nevhodný jazyk, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, kruté a zraňující komentáře na osobní vzhled nebo povahu, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy - agresor nutí oběť k různým nepříjemným činnostem a úkolům např. psát za někoho domácí úkoly, nosit a odevzdávat svačinu či kapesné atd.); nebo **neverbální** (tj. urážlivá gesta a zvuky, zírání, vysmívání se žákovi, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, bouchání nebo házení předmětů, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek apod.).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé

šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka, skryté ničení nebo krádež osobních věcí, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

- Jednou z forem šikany je v současné době také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com nebo facebook.com a jiné, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod.
- Specifickou podobou je **šikana zaměřená na učitele**.

Co šikanování není?

U žáků se za šikanování nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemá znaky šikanování, a kde chybí nepoměr sil. Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětvat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu.

4. Hodnocení prevence šikany ve školním roce 2020/2021

V průběhu školního roku 2020/2021 bylo řešeno velmi málo případů rizikového chování žáků. Týkaly se kouření, vulgárního vyjadřování, vztahů mezi spolužáky a porušení bezpečnostních pravidel na odborném výcviku. Nízký výskyt rizikového chování byl dán distanční výukou. Na druhou stranu byla distanční výuka náročná na duševní i fyzické zdraví žáků i pedagogů. Většina případů rizikového chování byla odhalena pedagogy metodami pozorování nebo rozhovorem se žáky nebo žáka s pedagogem. Ve škole probíhá stále monitorování výskytu rizikového chování žáků a to nejen ze strany metodika prevence a třídních učitelů, ale také ze strany všech zaměstnanců školy. Ve škole je zřízena schránka důvěry i elektronická schránka důvěry. Projevy rizikového chování řešil ve spolupráci na škole výchovný poradce, vedení školy, třídní učitel, metodik prevence, dotčení vyučující a od druhého pololetí také školní psychologka. V rámci prevence šikany proběhly také různé aktivity, které měly za cíl budovat přátelské a bezpečné vztahy mezi žáky a také mezi pedagogy a žáky. Akce byly rozděleny do několika kategorií. Podrobný přehled akcí je součástí Výroční zprávy o činnosti školy za školní rok 2020/2021. Vzhledem k uzavření škol Bezpečnostní radou státu neproběhla část plánovaných akcí a také nedocházelo k osobnímu kontaktu mezi žáky i vyučujícími.

4.1. Ochrana vlastního zdraví a zdraví ostatních

Proběhly 3 aktivity, které se zaměřovaly na pohyb a duševní zdraví žáků. Cílem bylo zmírnit dopady distanční výuky na fyzické i psychické zdraví žáků.

4.2. Seznámení se s normami společnosti a jejich přijetím

Celoročně probíhala aktivita, která se zaměřovala na bezpečnou práci v internetovém prostředí. Zapojili se do ní zejména třídní učitelé a vyučující IT.

4.3. Poznávání rasových, etnických, kulturních, jazykových, náboženských a politických specifik

Proběhly 4 akce, které se týkaly poznávání a negativních důsledků nepřijetí rasových, etnických, kulturních, jazykových, náboženských a politických specifik jednotlivých skupin osob ve společnosti. Cílem akcí bylo podpořit toleranci a respekt žáků k různorodé společnosti.

4.4. Pochopení sebe sama jako součást společnosti, jako občana ve státě se svými právy a povinnostmi

Proběhly akce, týkající se přípravy žáků na budoucí povolání, podnikání a možnosti rozvoje. Cílem akce bylo připravit žáky na budoucí samostatný život a dát jim potřebnou sebejistotu v běžných životních situacích.

4.5. Vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího školního prostředí

Celoročně probíhaly aktivity zaměřené na seznámení žáků mezi sebou, se školou a učiteli. Žáci se prostřednictvím různých akcí snažili poznat se navzájem z jiné stránky než ve výuce. Tento cíl byl ještě prohlouben na školních výletech a různých aktivitách vedených odbornými učiteli.

5. Program proti šikanování

5.1. Prevence

V letošním školním roce se bude muset škola opět přizpůsobit různým pandemickým opatřením. Důvodem je současná epidemiologická situace v souvislosti s šířením onemocnění COVID-19. Proto se škola bude soustřeďovat na práci v rámci tříd a hromadné akce odloží na vhodnější dobu. Žáci 1. ročníků se s třídním učitelem zúčastní seznamovací akce. Na této akci se pomocí skupinové práce žáci seznamují mezi sebou i s třídním učitelem a s učiteli odborného výcviku.

Třídní učitel a ostatní pracovníci školy sledují během roku situaci ve třídě a konzultují případné krizové situace s metodikem prevence, výchovnou poradkyní a školní psycholožkou. Ve škole je rovněž umístěná schránka důvěry a elektronická schránka důvěry, do kterých se mohou žáci anonymně svěřovat se svými postřehy a problémy.

Proběhne také větší množství preventivních akcí zaměřených na budování přátelských a bezpečných vztahů mezi žáky a také mezi pedagogy a žáky. Škola se zúčastní různých výchovně vzdělávacích akcí a skupinových aktivit (např. projekt „Adventní čas“, projekt „Simgame“ - skupinová hra, školní výlety...).

Pedagogové budou proškoleni o šikaně a způsobu řešení, mají k dispozici tištěnou formu Programu. Dokument je umístěn ve sborovně školy. Na nástěnce jsou aktuální informace pro žáky.

Všichni pedagogičtí pracovníci:

- kladou důraz na vytváření pozitivních mezilidských vztahů a prostředí vyvolávající pocit bezpečí u žáků, vedou žáky k respektování individuality každého jednotlivce,
- podporují jejich sebevědomí, vedou žáky k sebeúctě a k otevřené komunikaci, k osvojení si norem slušného chování,
- posilují komunikační dovednosti a sociální kompetence žáků, zvyšují jejich schopnost řešit problémy a konflikty popřípadě vyrovnávat se s nimi, umět požádat jasně a vhodně o pomoc, adekvátně reagovat na nejrůznější podněty, na kritiku apod.,
- posilují právní vědomí žáků, úctu k zákonům, vedou je k odpovědnosti za své jednání,
- snaží se být žákům příkladem, spolupracují s rodiči, vzdělávají se v oblasti sociálně patologických jevů,
- věnují zvýšenou pozornost netypickým projevům chování žáků nebo výrazně zhoršenému prospěchu či podezřele omlouvané absenci žáků tak, aby byly problémy včas zachyceny a tím bylo zabráněno vážnějším dopadům, informují o těchto případech TU (případně VP nebo ŠMP nebo vedení školy).

Výchovná komise:

- Školní metodik prevence (ŠMP):
  - koordinuje plán proti šikanování a následně s programem proti šikanování seznámí všechny pedagogické pracovníky,
  - spolupracuje s TU, VP a vedením školy při řešení krizových situací,
  - spolupracuje s okresním metodikem prevence, zdravotnickými zařízeními nebo psychology, Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dětí
  - podílí se na aktivitách v rámci prevence šikany.
- Výchovný poradce (VP):
  - spolupracuje s ŠMP při vytváření programu proti šikanování
  - spolupracuje s ŠMP, TU a vedením školy při řešení krizové situace.

Třídní učitelé (TU):

- na začátku školního roku informují žáky i rodiče, na koho se obrátit při problémech ve škole (TU, ŠMP, VP, VŠ)
- seznámí na začátku roku žáky i rodiče s programem proti šikaně (třídnické hodiny, třídní schůzky)
- řeší okamžitě projevy rizikového chování (ve spolupráci s VP a ŠMP)
- na TH pohovoří se žáky o možných problémech či výskytu šikany ve třídě

Učitelé OBN:

- seznámí žáky v hodinách OBN (viz tématické plány) s nebezpečím šikany a jejími důsledky

Učitelé IKT:

- seznámí žáky v úvodních hodinách IKT s nebezpečím kyberšikany a jejími důsledky

Rodiče:

- v případě podezření na šikanu týkající se nejen jejich dítěte, ale i ostatních spolužáků, informují TU nebo jiného pedagoga, ŠMP, VP nebo přímo vedení školy
- spolupracují se školou při řešení problému
- spolupracují s PPP či jinými odbornými pracovišti v případě problémů
- sledují školní web

5.2. Společný postup při řešení šikanování

Jedním z elementárních opatření k ochraně dětí před násilím je domluva pedagogů, jak postupovat při řešení výchovně náročných – krizových situacích, v našem případě při šikanování.

Prvním krokem je schopnost rozpoznat, zda se v dané situaci jedná o počáteční nebo pokročilé stádium vývoje šikany. Postup řešení musí být přizpůsoben vývojovému stádiu onemocnění skupiny. Počáteční stádium zahrnuje první, druhý a třetí stupeň vývojové destrukce, kdy normy, hodnoty a postoje vůči šikanování ve skupině nejsou přijaty většinou. Pokročilé onemocnění, tedy čtvrtý a pátý stupeň šikanování, kdy normy, hodnoty a postoje vůči šikanování byly přijaty většinou či dokonce všemi nebo téměř všemi členy skupiny.

6. Krizový plán pro řešení šikany

Při podezření na šikanu nebo při oznámení šikany některým žákem:

1. Izolují oběť od agresora, případně agresora od zbytku třídy
2. Kontaktují třídního učitele, výchovného poradce a metodika prevence (VK)
3. Šetření vede výchovná komise.

7. Ochranný režim

Účinný ochranný režim před šikanováním má celoškolskou působnost. V obecné rovině do něj patří zejména dvě základní věci: školní řád a dozory učitelů.

Školní řád

Ve školním řádu jsou zakotvena základní pravidla pro chování žáků ve škole.

Účinné dozory

Důležitým bodem prevence šikany jsou pedagogické dozory ve všech prostorách školy. Rozpis dozorů o přestávkách stanovuje zástupce ředitele školy. Jsou k dispozici ve sborovně. Pedagogičtí pracovníci jsou seznámeni s povinnostmi vyplývajícími z dozoru o přestávkách. Dozor nad žáky v průběhu vyučovacích hodin provádí vyučující, na školou konaných akcích pak stanovený dozor.

V Teplicích dne 31. 8. 2021 Vypracovala ŠMP : Ing. Jiřina Cingrošová